

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

**JURNALISTIKA NAZARIYASI (TARIXI VA TARAQQIYOTI)
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 300 000-Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi: 320 000-Jurnalistika va axborot
Ta'lim yo'nalishi: 60320100 – Jurnalistika: xalqaro jurnalistika
(sharq tillari bilan)

Toshkent – 2021

Joseph
Harris

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar	
JT1104	2021-2022	1,2	4,4	
Fan/modul turi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari	
Majburiy	O'zbek		4,4	
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
1. Jurnalistika nazariyasi (tarixi va taraqqiyoti)	60	60	120	
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga Jurnalistika nazariyasi (tarixi va taraqqiyoti) fani bo'yicha bilim va tushunchalari kategoriyalarini, jurnalistika nazariyasi qonunlari va tamoyillarini o'rgatish hamda ularni amaliyotda tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, global darajadagi jurnalistik yondoshuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish, qonunlar va kategoriyalar mazmun-mohiyatini bilish, ularga nisbatan shaxsiy munosabarni shakllantirish orqali insonning hayotdagi o'rni va ahamiyatini ochib berish.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Jurnalistika nazariyasiga kirish. Jurnalistika ta'rifi, tasnifi</p> <p>Jurnalist kasbning o'ziga xos xususiyatlari. Jurnalistika so'zi fransuzcha "journal" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "kundalik" ma'nosini anglatadi. Jurnalistik ta'lim. Oliy ta'lim turlari. Jurnalistika-ommaviy axborot sohasi sifatida. Jurnalistikada universallashuv va ixtisoslashuv. Zamonaviy jurnalistik tafakkurni shakllantirish. Ommaviy axborot vositalarining xolis faoliyat yuritishi to'g'risidagi mulohazalar</p> <p>2-mavzu. Jurnalistika –Ommaviy axborot vositasi sifatida</p> <p>OAVning ommaviy axborot tabiati. Jurnalistika ijodiy faoliyat sohasi sifatida o'rganilishi.jurnalistik ommaviy axborot faoliyati sub'ekti sifatida. Jurnalistik kasbining o'ziga xos xususiyatlari. Jurnalistik ta'lim. Jurnalistika maktabi. Jurnalistikaning muhim xususiyati ziyolilik, ma'rifatlilik har tomonlama ma'lumotlilik. Jurnalistik kasbining muhim sifati teran aql, kirishimlilik (kommunikabellik, xushmuomalalik) hazil muto'ibaga moyillik jurnalistikning faoliyatida kutilgan imkoniyatni yaratishi.</p> <p>3-mavzu. OAV vazifalari va funksiyalari</p> <p>Jurnalistika vazifalari va prinsiplari. Jurnalistikaning nazariy asoslari. Jurnalistika rivojida matbuot nazariyalarining o'rni. Jurnalistik faoliyat erkinligi. Matbuot erkinligi. O'zbekistonda jurnalistika ta'limi rivojlanishi.</p>			

4-mavzu. Matbuot – davlat bilan jamiyat o‘rtasida axborot yetkazuvchi vosita

Ommaviy axborot vositalarining jamiyat hayotida turgan o‘rni. Qonun asosida faoliyat ko‘rsatuvchi matbuot va uning huquqiy asoslari. Ommaviy axborot vositalari faoliyatini erkinlashirishning dolzarb masalalari. Jurnalist kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash ustuvor vazifa sifatida.

Jitmoiy mavzuning matbuotdagi talqini. Jurnallarda madaniy hayot muammolari. Qonun asosida faoliyat ko‘rsatuvchi matbuot va uning huquqiy asoslari

5-mavzu. O‘zbekiston jurnalistikasi tarixi

Turkistonda xususiy gazeta va jumallarning paydo bo‘lishi. Senzura, Telegraf agentliklari. Turkistonda matbuot yuzaga kelishi arafasida jitmoiy-siyosiy vaziyat “Turkestanskie vedomosti”, “Turkiston viloyatining gazetasi”. Mahalliy aholining milliy ruhi, bukiimas inodasi, mustaqillik to‘g‘risidagi fikrlari, orzu umidlarning paymoli qilinishi haqidagi manbalarning gazetalar sahifalariga ko‘chganligi

XIX asrning oxiriga kelib Turkistonda dastlabki xususiy gazetalarining chop etilishi. Xudduda rus tilida yana bir qancha gazeta va jumallar nashr qilinganligi.

6-mavzu. Turkistonda milliy matbuot paydo bo‘lishining jitmoiy-siyosiy omillari

Jurnalistik faoliyatning muayyan-siyosiy shart-sharoitlarda, turli jitmoiy kuchlarning o‘zaro munosabatlari jarayonida kechishi. “Tarag‘qiy”, “Xurshid”, “Shuhrat”, “Osiyo”, va “Tujor” gazetalari. Turkistondagi mahalliy aholi vakillari matbuotning qanchalik qudratli kuchga ega bo‘lishini muayyan darajada tasavvur qilishi. Bu davrdagi gazeta mavzu doirasining xilma-xilligi.

7-mavzu. Turkistonda milliy matbuot taraqqiyotining yangi bosqichi

Turkistonda milliy matbuot chiqarish bo‘yicha 1906-1913 yillar oralig‘idagi muayyan tajriba. O‘sha davrdagi gazetalarining o‘ziga xos xususiyatlari va mualliflari to‘g‘risidagi ma’lumotlar. “Samarqand”, “Sadoi Turkiston”, “Sadoi Farg‘ona” gazetalari. “Oyna” jurnali. Uloomlarning nashri “Al-Isloh” jurnali to‘g‘risidagi manbalar.

8-mavzu. Muvaqqat hukumati davri matbosi

Muvaqqat hukumat tashkil etilgach mamlakatda yuzaga kelgan jitmoiy-siyosiy axvol. Eski hukumat gazetalari (“TV”, “TVG”)ning taqdiri haqidagi ma’lumotlar. “Najot” gazetasining faoliyatiga – Muvaqqat hukumat nashri sifatidagi baholanishi. Turkiston mahalliy aholisining jamiyat va firqalar tashkil qilib mustaqillik uchun harakat qilgani haqida. “Al-Izoh”, “Chayon”, “Xurriyat”, “Kengash”, “Yurt” jurnallari materiallarini haqidagi ma’lumotlar.

9-mavzu. Jahon jurnalistikasi tarixi

Antik davrda jurnalistikadan oldingi ko‘rinishlar. Madaniy shakllanishning ilk bosqichlari. Miloddan avvalgi VII asrda Gresiyada shahar-davlatlarning qurilish davri. Afnada dolzarb jitmoiy ahamiyatga ega bo‘lgan g‘oyalar

	<p>4. http://www.infohome-altai.ru/node/143 5. http://home.about.com/newsissues/ 6. www.popcommnews.ru 7. indiadaily.ru > kino > uil-smit-pribyl-v-indiyu-s-prodv.. 8. mk-turkey.ru lif-agentstva-anadolu-posetoval</p>
7.	<p>O‘quv dasturi “Tajimashunoslik va xalqaro jurnalistika” kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021-yil “23” o‘g‘ri” dagi “1” - sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun mas’ul: F. fn. M.K.Saliyeva – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, “Tajimashunoslik va xalqaro jurnalistika” kafedrasida dotsenti</p>
9.	<p>Taqdirchilar: Ph.D. X.X.Xomidov – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, “Tajimashunoslik va xalqaro jurnalistika” kafedrasida dotsenti Ph.D. N.B.Xodjayeva – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, “Tajimashunoslik va xalqaro jurnalistika” kafedrasida mudiri</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • individual loyihalalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. An introduction to journalism by Richard Rudin & Trever Ibbotson. Printed in UK 2. Дўскораев Б. Ташпўлатова Н. Мўминов Ф. Саидов Х. Нурматов А ва бошқалар. Журналистика Назарияси, тарихи ва тараққиёти. Т. I. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2019. 3. Салиев М.К. Замоновий Осиё Мамлакатлари журналистикаси. – Т.: “Наврўз” нашрети, 2016. – Б.39-41. 4. Мўминов Ф.А. Журналистика ижтимоий институт сифатида. – Т.: УзМУ, 1998. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017.–488 б. 2. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017.–488 б. 3. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлнамизни катъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т.1. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 592 б. 4. Прохоров Е.П. Введение в теорию журналистики. Учебник МГУ. Икар. 2000. 5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 декабрдаги “Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви рақамли иктисодиёт, электрон ҳуқумат ҳамда ахборот тизимларини жорий этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПФ-5598-сон Фармони. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 13.12.2018 й., 06/18/5598/2313-сон) 6. Чумаков А.Н. Глобализация контуры целостного мира. М.: Проспект, 2009.–432 с.; 7. Глобальное экономическое регулирование: учебник. Под общей редакцией: В.Н.Зуева. М.: Магистр, 2013; 8. Хажиёв Б.Д., Юсупов Р.А., Шарипов Қ.Б. “Глобал иктисодий ривожланиш” фани бўйича ўқув-услубий мажмуа.- Тошкент: ТДИУ, 2019, -132 бет. <p>Axborot manbalari</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. http://www. Mediasprut.ru/media/media.shtml 2. http://journalism. Narod.ru/ 3. http://www.library. Cjes.ru/online/

<p>ommaviy teatr namoyishlari. Publistikaning shakllanishida noqlik bilan birgalikda yozuvning rivojlanishi. Axborot almashishga bo'lgan birinchi ehtiyojlar.</p>	<p>10-mavzu. Iogann Gutenberg ixtirosi</p> <p>Iogann Gutenbergga cha bo'lgan jurnalistikaning dastlabki ko'rinishlari. Jurnalistika paydo bo'lishining turli konsepsiyalarini ifodasi. O'sha davr mualliflar guruhi. Jurnalistik matn. Bog'lanish kanallari. Auditoriya. Gutenberg matbaachiligining tarixi Yevropada matbaachilikning tarqalishi. Germaniya. Buyuk Britaniya, Fransiya. Iogann Gutenbergga ixtirosining tarixiy ahamiyati. Jurnalistika tushunchasi ma'nolarining tarixiy tadriji.</p>
	<p>11-mavzu. Jurnalistika prinsiplari</p> <p>Jurnalistika prinsiplari haqida tushuncha. Haqqoniylik, xolislik – jurnalistikaning eng muhim prinsiplari. Mafkura sohasida ijtimoiy-siyosiy faoliyatda, shuningdek, xalqaro jurnalistikaning prinsiplari “asosiy qarashlar, siyosiy e'tiqodlar”ni anglashi. Axborot modeling voqelikka adekvat (to'g'ri,mos) kelishi haqqoniylik prinsipining asosini tashkil etishi.</p>
	<p>12-mavzu. Zamonaviy ma'rifat davri matbuoti</p> <p>Zamonaviy tipdagi gazetalarning haqiqiy salonamalari XVII asrga kelib rivojlandi. Yuridik yo'nalishdagi kitoblar oliy sud maxkamasi, siyosiy mazmundagi kitoblar davlat kotiblari, boshqa adabiyotlar esa Kenterberg arzskopini va London yepiskoplari ko'rigidan o'tkazilganligi. Bosmaxonalarning tashkil etilishi. O'sha davr matbuotining rivojlanishi Buyuk fransuz inqilobidan keyin paydo bo'ldi</p>
	<p>13-mavzu. XVIII asr Yevropa jurnalistikasi</p> <p>Angliya. Angliya jurnalistikasi nemis jurnalistikasidan kechroq paydo bo'lganligiga qaramay undan o'zib ketganligi. Buyuk Britaniyada qirolicha davridagi gazetalarga “shtempel” solig'ining joriy etilishi.</p>
	<p>Germaniyada XVIII asrning birinchi yarmida butun germaniya nemis matbuoti. XVIII asrning ikkinchi choragida Germaniya matbuotida ancha jonlanish paydo bo'lishi. Fransiya XVIII asrning boshlarida mamlakatda matbuotga oid keng ko'lamdagi avtoritar qonunchilik shakllanib ulgurilganligi. Lyudovik XVI zamonida (1643-1715) matbuotni nazorat qilish borasidagi siyosati.</p>
	<p>14-mavzu. XVIII asr Buyuk Fransuz inqilobi matbuoti.</p> <p>Inqilob va matbuot. XVIII asr fransuz inqilobining avj olishi. Fransuz inqilobi matbuotining demokratik an'analari XIX asrning birinchi yarmidan e'tiboran taraqqiyatparvar jurnalistika tomonidan rivojlantirildi. Aksinchiqilib matbuotning paydo bo'lishi. Jironddchilar bilan yakobinchilar o'rtasidagi kurash. Yakobinchilar diktaturasi davridagi matbuot. Inqilob va demokratik matbuotning rivojlanishi.</p>
	<p>15-mavzu. XVIII-XIX asrlar Amerika matbuoti</p> <p>Amerika matbuoti takrorlanmas va o'ziga xos tarixga ega ekanligi. Ilk matbaachilik ko'rinishlari. “Pablik okkyorensiz” – Shimoliy Amerikadagi birinchi gazeta. “Boston nyus letter” – ilk davriy nashr. Yangi jurnalistikaning</p>

tug'iliishi. Benjamin Franklin – jurnalist va tadbirkor. Partizan matbuoti va inqilob davri nashrlari. Zenger ishi va matbuot erkinligining himoyasi. Inqilob namoyandalari. Matbuotning inqilob davridagi roli. XIX asr boshidagi matbuot.

Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Jurnalistika nazariyasiga kirish. Jurnalistika ta'rif, tasnifi
2. Jurnalistika – Ommaviy axborot vositasi sifatida
3. OAV vazifalari va funksiyalari
4. Matbuot – davlat bilan jamiyat o'rtasida axborot yetkazuvchi vosita
5. O'zbekiston jurnalistikasi tarixi
6. Turkistonda milliy matbuot paydo bo'lishining ijtimoiy-siyosiy omillari

7. Turkistonda milliy matbuot taraqqiyotining yangi bosqichi
8. Muvaqqat hukumati davri matboti
9. Jahon jurnalistikasi tarixi
10. logann Gutenberg ixtirosi
11. Jurnalistika prinsiplari
12. Zamonaviy ma'rifat davri matbuoti
13. XVIII asr Yevropa jurnalistikasi
14. XVIII asr Buyuk Fransuz inqilobi matbuoti.
15. XVIII-XIX asrlar Amerika matbuoti

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jhozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faoli va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Jurnalist kasbining o'ziga xos xususiyatlari
2. Jurnalistik ta'lim.
3. Oliy ta'lim turlari
4. Jurnalistika – ommaviy axborot sohasi faoliyati sifatida
5. Jurnalistik prinsiplar
6. OAVning ommaviy axborot tabiati
7. Jurnalistika ijodiy faoliyat sohasi sifatida
8. OAV funksiyalari va matbuot erkinligi
9. Jurnalistikaning nazariy asoslari
10. Jurnalistika faoliyati erkinligi
11. O'zbekiston jurnalistikasi tarixi
12. Turkistonda matbuotning yuzaga kelishi
13. Turkistonda xususiy gazeta va jurnallarning paydo bo'lishi. Senzura.

4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadlar; • seminarlar (manitdiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish;
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jurnalistika nazariyasi. Tarixi va taraqqiyoti fani tushunchasi va asoslari, ijtimoiy rivojlanish omillari, jurnalistik nazariyalari haqida <i>tasavvur va bilinga ega bo'lishi</i>; • jurnalistika nazariyasi, tarixi va taraqqiyoti asoslarini o'rganish, jurnalistik nazariya qonuniyalari, asosiy tushunchalar, jurnalistika nazariyasida, tarixida va taraqqiyotida davrlar osha rivojlanib kelayotgan jurnalistik ta'limning xususiyatlarini bilish va ulardan foydalanish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; • talaba zamonaviy global rivojlanish davrida fanning o'ziga xoslik tomonlarini tahlil qilish usullarini qo'llash, jurnalistika amaliyotiga nazariyani uyg'unlashtirishni o'rganish bo'yicha yechimlar qabul qilish malakasiga <i>ega bo'lishi kerak</i>.
	<p>Telegraf agentliklari</p> <ol style="list-style-type: none"> 14. Turkistonda milliy matbuot paydo bo'lishining ijtimoiy-siyosiy omillari. Turkistonda milliy matbuot taraqqiyotining yangi bosqichi 15. Jahon jurnalistikasi tarixi 16. Antik davrda jurnalistikadan oldingi ko'rinishlar 17. logann Gutenberg ixtirosi 18. XVII asr ingliz inqilobi pulistikasi 19. XVIII Yevropa jurnalistikasi 20. XVIII-XIX asrlar Amerika matbuoti 21. XX asrning birinchi yarmida jahon matbuoti 22. Matbuot – davlat va jamiyat o'rtasida axborot yetkazuvchi vosita 23. Ommaviy axborot vositalarining jamiyat hayotida tutgan o'rni. 24. Qonun asosida faoliyat ko'rsatuvchi matbuot va uning huquqiy asoslari 25. Jurnalistikada kompromiss, konsensus, senzura masalalari 26. Ommaviy axborotning xarakteri, mohiyati, madaniy-fashkiliy vazifalari 27. Xolislik va haqqoniylik jurnalistikaning asosiy prinsiplari sifatida 28. OAVda axborot xavfsizligi masalasi 29. Jahonning yetakchi jurnallari muvaffaqiyati omillari (Turkiya, Hindiston misolida) 30. Jurnalistika – ommaviy axborot faoliyati soha sifatida <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>